REGLEMENTĂRI JURIDICE PRIVIND DREPTUL LA ASIGURĂRI SOCIALE DE STAT

Ludmila PROCA

Actualmente, una din sarcinile politicii sociale a statului constă în formarea unui sistem eficient de protecţie socială, având la bază două componente, ce completează reciproc: asigurarea socială şi asistenţa socială. Practica internaţională demonstrează că *sistemul de asigurări sociale* – unul dintre principalele instituţii de protecţie socială în condiţiile economiei de piaţă – garantează realizarea dreptului constituţional al cetăţenilor de asigurare materială la bătrâneţe, în caz de boală, pierdere totală a capacităţii de muncă, pierdere a întreţinătorului, şomaj [1, p.25].

Noţiunea „asigurărilor sociale de stat" implică, în mod necesar, existenţa a trei elemente: ***riscul, prima*** şi ***prestaţia asiguratorului*** [2, p.29] prin care se înţelege forma de ocrotire a persoanelor încadrate, constând în acordarea de ajutoare materiale şi asistenţă medicală în caz de boală, în trimiterea la odihnă sau tratament [2, p.28].

În literatura juridică de specialitate, doctrinarii definesc asigurările sociale ca ansamblu de norme juridice ce reglementează relaţiile juridice, care se nasc, se modifică şi se sting în legătură cu acoperirea unor riscuri sociale, determinate de lege" [3, p.29], din contul şi în conformitate cu salariul fiecărei persoane, din care au fost achitate contribuţii la fondurile de asigurări sociale [4, p.190].

Definiţia legală a noţiunii de ***asigurări sociale*** este enunţată şi în art.1 din Legea privind sistemul public de asigurări sociale [5]: „sistem de protecţie socială a persoanelor asigurate, constând în acordarea de indemnizaţii, ajutoare, pensii, de prestaţii pentru prevenirea îmbolnăvirilor şi recuperarea capacităţii de muncă şi de alte prestaţii prevăzute de legislaţie"; iar în art.2 se stipulează că ***dreptul la asigurări sociale este garantat de stat şi se exercită, în condiţiile legii, prin sistemul public de asigurări sociale*** [5], gestionat şi administrat de o instituţie publică autonomă de interes naţional, cu personalitate juridică - Casa Naţională de Asigurări Sociale (CNAS), [5, art.43], care este şi asigurător. Sistemul public de asigurări sociale este un sistem organizat de stat pe principiul contributivităţii obligatorii, prin care se realizează constituirea de fonduri şi plata de prestaţii de asigurări sociale din acesta [6].

Sistemul asigurărilor sociale de stat încorporează ***asigurarea obligatorie şi asigurarea benevolă*** [1, p.282]. Asigurarea obligatorie reflectă relaţiile juridico-civile, legate de constituirea şi realizarea în temeiul legii a resurselor fondului de asigurări. În RM acest fond poartă denumirea de Buget al asigurărilor sociale de stat (BASS), ale cărui venituri provin din contribuţii de asigurări sociale, transferuri din bugetul de stat şi din alte venituri (dobânzi, majorări de întârziere) [5].

Prin efectul Legii privind sistemul public de asigurări sociale (art.4) s-a determinat şi cercul de persoane ***asigurate obligatoriu***:

1) persoana care desfăşoară activitate pe bază de contract individual de muncă;

2) persoana care desfăşoară activitate în funcţie electivă sau este numită la nivelul autorităţii executive, legislative sau judecătoreşti, pe durata mandatului, ale cărei drepturi şi obligaţii sunt asimilate, cu cele ale persoanei prevăzute la pct.1);

3) persoana care realizează un venit anual echivalent cu cel puţin 4 salarii medii lunare pe economie şi este: asociat unic, comanditar, acţionar sau manager în societatea comercială cu care nu a încheiat contract individual de muncă; manager cu contract de management; membru al unei asociaţii familiale; autorizată să desfăşoare activitate independentă; angajată la o instituţie internaţională, dacă nu este asiguratul acesteia; membru de cooperativă meşteşugărească; desfăşoară activitate în o unitate de cult recunoscută şi nu are încheiat contract individual de muncă; a atins vârsta de 16 ani şi nu întâmpină restricţii în asigurarea obligatorie;

4) persoana care realizează un venit anual echivalent cu cel puţin 3 salarii medii lunare pe economie şi are proprietate şi/sau este arendaş de terenuri agricole şi forestiere; desfăşoară activitate agricolă în cadrul gospodăriei ţărăneşti sau activitate privată în domeniul forestier; este membru al unei societăţi agricole sau al altor forme de asociere din agricultură;

5) persoana care realizează prin cumul un venit anual echivalent cu cel puţin 4 salarii medii lunare pe economie şi se regăseşte în două sau în mai multe situaţii din prezentul articol.

Angajatorii pentru asiguraţii prevăzuţi la art.4 pct.1) şi 2) sunt obligaţi să transmită trimestrial, în formă electronică, şi anual, pe suport de hârtie, declaraţiile privind evidenţa nominală a asiguraţilor [5, art.5 alin.(1)].

Persoanele prevăzute la art.4 pct.3)-5) care au împlinit vârsta de 16 ani sunt obligate să depună individual declaraţia de asigurare în termen de 30 de zile de la încadrarea în situaţiile menţionate [5]. Se exceptează de la obligativitatea depunerii declaraţiei de asigurare persoanele prevăzute la art.4 pct.3)-5), dacă se regăsesc simultan şi în una din situaţiile de la acelaşi articol pct.1). Declaraţiile pe suport de hârtie sau în formă electronică prevăzute la alin.(1) şi (2) se depun la structurile teritoriale ale CNAS, în a căror rază se află sediul angajatorului sau domiciliul asiguratului. Declaraţia privind calcularea şi utilizarea contribuţiilor de asigurări sociale de stat obligatorii se va prezenta în formă electronică şi pe suport de hârtie de către plătitorii contribuţiilor la BASS în termenele stabilite anual în Legea BASS [5, alin.(5)].

Legiuitorul, prin art.6 din Legea privind sistemul public de asigurări sociale, prevede posibilitatea persoanelor neasigurate să-şi exteriorizeze voinţa şi să se ***asigure benevol*** pe bază de contract individual, dacă nu se regăsesc în situaţiile art. 4. S-a stabilit că evidenţa drepturilor şi obligaţiilor de asigurări sociale în sistemul public se realizează pe baza ***codului personal de asigurări sociale***, semn convenţional de înregistrare atribuit fiecărui asigurat. Evidenţa individuală a contribuabililor (persoane fizice şi juridice) şi a contribuţiilor de asigurări sociale se efectuează în corespundere cu

Regulamentul administrării Registrului de Stat al evidenței individuale în sistemul public de asigurări sociale, care se aprobă de Guvern [5, art.8].

Cotele de contribuții de asigurări sociale se aprobă anual prin Legea BASS. Contribuția de asigurări sociale se datorează de la data încadrării în una din situațiile prevăzute la art.4 sau a încheierii contractului de asigurare [5, art.19 alin.(1)]. Asiguraţii prevăzuți la art.4 pct.3) şi 4) şi cei care încheie contract de asigurare, datorează integral cota de contribuție de asigurări sociale respectiv condițiilor lor de muncă [5, art.19 alin.(4)]. Calculul şi plata contribuției de asigurări sociale datorate de asiguraţii angajați prin contract individual de muncă şi de angajatorul lor se fac lunar de către angajator. Plata contribuției de asigurări sociale datorată de asiguraţii prevăzuți la art.4 pct.3) şi 4) şi de cei care încheie contracte de asigurare, se face lunar de către aceştia pe baza calculului efectuat şi comunicat de structurile teritoriale CNAS la care sunt asigurați [5, art.20].

Stagiul de cotizare – perioadele în care persoana a plătit contribuții de asigurări sociale în sistemul public din RM, precum şi din altă țară, în condițiile stabilite prin acordurile sau convențiile internaționale la care Republica Moldova este parte [5, art.9].

Persoanele care desfăşoară activitate pe bază de contract individual de muncă sunt asigurate obligatoriu conform Codului muncii RM. Una din clauzele generale, incluse în conținutul contractului individual de muncă, este „*condițiile de asigurare socială"* [7, art.49 alin.(1) pct.p)].

Angajatorul are dreptul să încheie contract individual de muncă cu salariații în modul şi în condițiile stabilite de CM [7, art.10 alin.(1) pct.a)], de alte acte normative şi este obligat să respecte clauzele contractului individual de muncă [7, art.10 alin.(2) pct.b)], inclusiv *condițiile de asigurare socială*, conform legislației în vigoare. Salariații, la încheierea contractului individual de muncă cu angajatorul, au dreptul la *asigurare socială obligatorie* [7, art.9 alin.(1) pct.o)] în modul prevăzut de legislația în vigoare şi sunt obligați să achite contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii [7, art.9 alin.(2) pct.h)] în modul stabilit.

Asigurarea socială de stat obligatorie în cadrul relațiilor de muncă în bază de contract individual de muncă este recunoscută prin legislația Republicii Moldova.

Referințe:

1. ROMANDAŞ, N., PROCA, L., ODINOKAIA, I. *Dreptul protecției sociale.* Chişinău, 2011.
2. GHIMPU, S., ȚICLEA, A., TUFAN, C. *Dreptul securității sociale*, Bucureşti: All Beck, 1998.
3. ATHANASIU, A. *Dreptul securității sociale*. Bucureşti: Actami, 1996.
4. ВОЛГИН, Н.А. *Социальная политика*: Учебник. Москва: Изд-во РАГС, 2005.
5. Lege privind sistemul public de asigurări sociale nr. 489 din 08.07.1999. În: *MO al RM,* nr.1-4 din 06.01.2000.

6. Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat nr.156 din 14.10.1998, art.1. În: *MO al RM,* nr. 111-113 din 17.12.1998.
7. *Codul muncii al RM.* În: *MO al RM,* nr.159-62 din 29.07.2003.